

Поўнымі лікамі называюцца лікі, якія роўныя суме ўсіх сваіх дзельнікаў, акрамя самога ліку: напрыклад, $6 = 1 + 2 + 3$. Знайдзіце яшчэ адзін поўны лік. Знайдзіце інфармацыю пра «дружалюбныя» лікі.

§ 13. Прыметы дзялімасці

Для таго каб даведацца, ці дзеліцца адзін натуральны лік на другі без астачы, не заўсёды трэба выконваць дзяленне. Існуюць прыметы (умовы), якія дазваляюць у некаторых выпадках атрымаць адказ на гэтае пытанне па самім запісе ліку.

Для атрымання прымет разгледзім некаторыя ўласцівасці:

1. Калі кожнае складаемае сумы дзеліцца на некаторы лік, то іх сума таксама дзеліцца на гэты лік.

2. Калі адзін з множнікаў здабытку дзеліцца на некаторы лік, то і здабытак дзеліцца на гэты лік.

Прыметы дзялімасці на 5, 2, 10.

Запішам які-небудзь натуральны лік (напрыклад, 34 568) у выглядзе сумы разрадных складаемых:

$$34\ 568 = 3 \cdot 10\ 000 + 4 \cdot 1000 + 5 \cdot 100 + 6 \cdot 10 + 8.$$

Кожнае з чатырох першых складаемых сумы ($3 \cdot 10\ 000$; $4 \cdot 1000$; $5 \cdot 100$; $6 \cdot 10$) дзеліцца на 2, 10 і 5. Таму калі апошняе складаемае дзеліцца на 2, 5 або 10, то дадзены лік дзеліцца на 2, 5 або 10. Апошняе складаемае сумы адпавядае апошняй лічбе ў запісе ліку, таму атрымліваем наступныя прыметы дзялімасці:

- калі запіс натуральнага ліку заканчваецца на 2, 4, 6, 8, 0, то гэты лік дзеліцца на 2, у адваротным выпадку — не дзеліцца;

- калі запіс натуральнага ліку заканчваецца лічбай 5 або 0, то гэты лік дзеліцца на 5, а калі не заканчваецца на гэтыя лічбы, то не дзеліцца;

- калі запіс натуральнага ліку заканчваецца лічбай 0, то гэты лік дзеліцца на 10, а калі не заканчваецца лічбай 0, то не дзеліцца.

Лік 34 568 дзеліцца на 2, таму што заканчваецца лічбай 8, а лік 34 567 не дзеліцца на 2; лік 34 565 дзеліцца на 5, лік 34 560 дзеліцца на 5 і на 10.

Прымета дзялімасці на 4.

Запішам лік 34 528 у выглядзе сумы:

$$34\ 528 = 3 \cdot 10\ 000 + 4 \cdot 1000 + 5 \cdot 100 + 28.$$

Кожнае з трох першых складаемых сумы ($3 \cdot 10\ 000$; $4 \cdot 1000$; $5 \cdot 100$) дзеліцца на 4. Таму калі апошняе складаемае дзеліцца на 4, то дадзены лік дзеліцца на 4.

Апошняе складаемае — гэта лік, утвораны апошнімі дзвюма лічбамі ў запісе дадзенага ліку. Атрымліваем прымету дзялімасці на 4.

Калі лік, утвораны апошнімі дзвюма лічбамі ў запісе дадзенага ліку, дзеліцца на 4, то дадзены лік дзеліцца на 4, у іншым выпадку — не дзеліцца. Лік 34 528 дзеліцца на 4, паколькі лік 28 дзеліцца на 4. Лік 3754 не дзеліцца на 4, таму што 54 не дзеліцца на 4.

Прымета дзялімасці на 9.

1. Запішам лік 34 524 у выглядзе сумы разрадных складаемых:

$$34\ 524 = 3 \cdot 10\ 000 + 4 \cdot 1000 + 5 \cdot 100 + 2 \cdot 10 + 4.$$

2. Прадставім разрадныя адзінкі ў выглядзе сумы:

$$34\ 524 = 3 \cdot (9999 + 1) + 4 \cdot (999 + 1) + 5 \cdot (99 + 1) + 2 \cdot (9 + 1) + 4.$$

3. Прыменім размеркавальны закон складання:

$$34\ 524 = 3 \cdot 9999 + 3 + 4 \cdot 999 + 4 + 5 \cdot 99 + 5 + 2 \cdot 9 + 2 + 4.$$

4. Прыменім перамяшчальны і спалучальны законы складання:

$$34\ 524 = 3 \cdot 9999 + 4 \cdot 999 + 5 \cdot 99 + 2 \cdot 9 + (3 + 4 + 5 + 2 + 4).$$

Сума $3 \cdot 9999 + 4 \cdot 999 + 5 \cdot 99 + 2 \cdot 9$ дзеліцца на 9, а сума $3 + 4 + 5 + 2 + 4$ — гэта сума лічбаў дадзенага ліку, яна ў дадзеным выпадку таксама дзеліцца на 9. Значыць, дадзены лік дзеліцца на 9. Атрымліваем прымету дзялімасці на 9.

Калі сума лічбаў дадзенага ліку дзеліцца на 9, то і лік дзеліцца на 9, у адваротным выпадку — не дзеліцца.

У ліку 325 287 знойдзем суму лічбаў $3 + 2 + 5 + 2 + 8 + 7 = 27$. Паколькі 27 дзеліцца на 9, то дадзены лік дзеліцца на 9.

Аналагічна прымеце дзялімасці на 9 атрымаем прымету дзялімасці на 3.

Калі сума лічбаў дадзенага ліку дзеліцца на 3, то гэты лік дзеліцца на 3, у адваротным выпадку — не дзеліцца.

У ліку 325 284 знойдзем суму лічбаў $3 + 2 + 5 + 2 + 8 + 4 = 24$. Паколькі 24 дзеліцца на 3, то дадзены лік дзеліцца на 3.

277. Запішыце якія-небудзь тры мнагазначныя лікі, якія дзеляцца на:

- а) 10;   в) 2;   д) 3;
б) 5;   г) 9;   е) 4.

278. Замяніце зорачку лічбай так, каб атрыманы лік дзяліўся на 9:

- а) 218*;   в) 84*52;
б) *67;   г) 1*8.

279. З лікаў 624, 7144, 926, 8078, 7040, 814, 1364 выберыце тыя, якія дзеляцца на 4.

280. Складзіце лікі, якія дзеляцца на 5:

- а) чатырохзначныя, выкарыстоўваючы лічбы 8, 6, 5, 1;
б) усе лікі, выкарыстоўваючы лічбы 0, 3, 4, 7 па адным разе ў кожным ліку.

281. Вызначце, якія з дадзеных здабыткаў дзеляцца цалкам на 2, на 3, на 5, не выконваючы множання:

- а) $6 \cdot 23 \cdot 75$;   в) $64 \cdot 128 \cdot 32$;
б) $55 \cdot 32 \cdot 27$;   г) $177 \cdot 22 \cdot 13$.

Рашыце задачы.

282. Пяцікласнік купляў 3 аднолькавыя бланкеты. Калі прадавец сказаў, што за бланкеты трэба заплаціць 2 р. 51 к., хлопчык здзівіўся і папрасіў прадаўца палічыць яшчэ раз. Хто мае рацыю: пяцікласнік або прадавец?

283. На адной стаянцы — 37 аўтамабіляў, на другой — на 15 менш, а на трэцяй — у 2 разы больш, чым на другой. Ці можна ўсе гэтыя аўтамабілі размеркаваць па трох стаянках пароўну?

284. Адзін дыспетчар таксі прыняў за дзень 155 заявак, а другі — 126. Ці можна гэтыя заяўкі

размеркаваць пароўну паміж дзевяццю таксістамі?

285. Плошча прамавугольнага ўчастка роўная $124\,884 \text{ м}^2$. Ці можна яго раздзяліць на 6 участкаў роўнай плошчы?

286. Калі Маша пайшла ў магазін за прадуктамі, у яе былі толькі 2-рублёвыя манеты і 5-рублёвыя купюры. Ці зможа яна разлічыцца імі без здачы за:

а) 4 шакаладкі, цана кожнай з якіх 1 р. 25 к.;

б) 3 кг яблыкаў па 1 р. 60 к. за 1 кг і 1 л соку па цане 3 р. 20 к.?

287. Вызначце парадак дзеянняў і выканайце іх:

а) $586 \cdot 908 - 31\,212 : 306$;

б) $(3885 : 37 + 245) \cdot (3^4 - 4)$.

288. Запішыце рад лікаў, які атрымаецца, калі паслядоўна акругляць лік $59\,208\,637$ да дзясяткаў, соцень, тысяч, дзясяткаў тысяч, соцень тысяч і мільёнаў.

289. На базу адпачынку неабходна адвезці 180 чалавек. Якую найменшую колькасць аўтобусаў трэба заказаць, калі ўмяшчальнасць аўтобуса 42 пасажыры?

Правер сябе!

1. Закончыце сказ:

а) натуральны лік дзеліцца на 10, калі запіс...

б) натуральны лік дзеліцца на 5, калі запіс...

в) натуральны лік дзеліцца на 2, калі запіс...

2. Закончыце сцвярджэнне:

а) натуральны лік дзеліцца на 9, калі...

б) натуральны лік дзеліцца на 3, калі...

3. Назавіце прапушчаныя словы.

Натуральны лік дзеліцца на 4, калі ... , запісаны ... .. лічбамі, ... на 4.

290. Запішыце два якія-небудзь мнагазначныя лікі, якія дзеляцца на:

- а) 2;   в) 9;   д) 3;
б) 10;   г) 5;   е) 6.

291. Закончыце запіс ліку так, каб ён дзяліўся на 2 (на 5, на 10, на 3): 77... , 876... , 300... , 24... , 61... .

292. Замяніце зорачку лічбай так, каб лік дзяліўся на 3:

- а) 238*;   б) *47;   в) 4*50.

293. Запішыце якія-небудзь два мнагазначныя лікі, якія дзеляцца:

- а) на 2 і на 3;
б) на 5 і на 9;
в) на 10 і на 4;
г) на 5 і на 3, але не дзеляцца на 2.

294. Вызначце, якая астача атрымаецца ад дзялення, не выконваючы дзеянне дзялення:

- а) 654 на 10; 901 на 5; 453 на 2; 700 на 3;
б) 564 на 5; 784 на 9; 5566 на 4; 65 063 на 3.

295. Тры сяброўкі вырашылі купіць разам падарунак для чацвёртай сяброўкі і падзяліць яго кошт паміж сабой пароўну. Ці атрымаецца ў іх гэта, калі абраны падарунак каштуе:

- а) 29 р. 32 к.;   б) 29 р. 91 к.?

Знайдзіце суму пяці няцотных лікаў. Ці дзеліцца яна на 2; на 10? Зрабіце выснову аб цотнасці сумы:

- а) няцотнага ліку складаемых;
б) цотнага ліку складаемых.